

Obra poética de Salvador Cabeza de León

CONCEPCIÓN DELGADO CORRAL*

Sumario

Este traballo achega información sobre a vida e a obra poética de Salvador Cabeza de León.

Abstract

This article aims to provide essential information related to the life and the poetry of Salvador Cabeza de León.

A imaxe de Galicia a finais do século XIX e no primeiro terzo do século XX é a dun lugar atrasado onde a única perspectiva de progreso económico e social resulta ser a emigración. Mais tamén é certo que entre os anos 1900 e 1936 se produce unha tendencia para a modernización das estruturas socioeconómicas do país; e nestes anos a cultura galega experimenta un desenvolvemento e esplendor extraordinarios que nos levan a considerar este período como unha segunda idade de ouro despois da primeira localizada na idade media.

En gran parte dos movementos, institucións e publicacións importantes destes anos participaron activamente personaxes nados en Betanzos ou no seu entorno. Figuran entre os nomes importantes na historia de Galicia Salvador Golpe, Xohán Vicente Viqueira e Salvador Cabeza de León. Hai que destacar o importantísimo papel destes homes e do seu precursor Antolín Faraldo no galeguismo desde o seu inicio.

No ano no que as letras galegas celebran a figura de Filgueira Valverde non sería ousadía reclamar un ano tamén para don Salvador Cabeza de León quen formou co erudito de Pontevedra un bo equipo; eles constituíron o motor que impulsaba moitas das actividades e traballos de investigación do Seminario de Estudos Galegos. Este traballo trata de situar a vida e a obra poética en galego do humanista partindo, na biografía, de diversas informacións como a proporcionada por Xosé Ramón Barreiro Fernández na *Historia de Galicia*, a de Lidia Fontoira Surís e Carmen García Rodríguez na *Enciclopedia Gallega*, e as que aportan publicacións galegas como *A Nosa Terra*, *Nós*, *Boletín de la Academia Gallega* ou *Raza Celta* de Montevideo.

Salvador Cabeza de León naceu en Betanzos o 4 de febreiro de 1864. Cando tiña dous anos seu pai foi trasladado como mestre a Santiago de Compostela cidade da que sería alcalde en 1911 e onde residiría toda a súa vida agás as vacacións de verán que pasaba en Rianxo e Vilaxoán. Na Universidade de Santiago comeza estudando ciencias, carreira que deixa no primeiro ano para matricularse en dereito, estudos nos que destaca de tal maneira que en 1882 concédénlle a Cruz de Caballero de la Orden de Isabel la Católica coa que se premiaba o mellor alumno. Doutor en dereito, desempeñou o posto de profesor auxiliar de

* **Concepción Delgado Corral**, betanceira, é doutora en Filoloxía pola Universidade de Santiago de Compostela e catedrática de Lingua e Literatura do instituto «Francisco Aguiar» de Betanzos.

Dereito Mercantil e Internacional desde o ano 1887, gañando a cátedra en 1903. En 1918 foi elexido Decano da Facultade. En 1919 encárgase tamén da catedra de Dereito Canónico.

Participou activamente nas institucións máis importantes do seu tempo. Foi secretario da Sociedade Económica de Amigos do País de Santiago, constituída en 1784 polo máis selecto do clero e por intelectuais que loitaban por unha Galicia próspera, e máis tarde arquiveiro da mesma. Formou parte do Ateneo León XIII, institución moi unida á universidade. Foi nomeado correspondente das Academias de la Historia, Bellas Artes, Española de la Lengua. Pertenceu ao Instituto Histórico do Minho de Viana do Castelo e á Sociedade Martins Sarmento, de Guimarães. Sucedeu a Armando Cotarelo Valledor como presidente do Seminario de Estudos Galegos. Foi un dos primeiros académicos que en 1905 formaron parte da Real Academia Galega presidida por Murguía, ocupando o sillón 7.

A súa actividade cultural foi intensa destacando como prosista e orador, con discursos, ensaios e traballos de investigación. Foi mantedor do Certame Histórico organizado polo concello de Santiago en 1909 para celebrar o centenario da guerra da Independencia; do Certame da Virtude e do Traballo celebrado en 1923 na cidade do Ferrol en honra do Marqués de Amboaxe, e en 1924, da Festa da Lingua Galega, organizada pola Liga de Amigos de Santiago e pola Sección de Artes e Letras do Seminario de Estudos Galegos na que Eladio Rodríguez González recibiría o premio de honra.

Participou activamente no Rexionalismo seguindo con entusiasmo a Alfredo Brañas e formando parte con el da Asociación Rexionalista Galega nada en 1889 en Santiago e presidida por Murguía; aquí saíra a organización dos primeiros Xogos Florais de Tui celebrados o 24 de xuño de 1891 dos que Cabeza de León foi secretario e onde Murguía pronunciou un discurso de fervor rexionalista en galego. Con Brañas colaborou na redacción das Bases do movemento e nas campañas rexionalistas. Participou no sindicalismo de signo católico formando parte do Círculo Católico fundado en 1896 en Santiago. Formou parte tamén da Liga Gallega, organización rexionalista que recoñecía o galego como idioma oficial xunto co castelán, e que fora fundada na Coruña en 1897, despois de que o rexionalismo organizado ficase reducido a un grupo de intelectuais case todos da Coruña; a fundación da Liga tivo lugar na «Librería Regional» de Euxenio Carré Aldao, local situado no número 16 da rúa Rego de Auga coñecido como «Cova Céltica», presidida por Murguía e da que Salvador Golpe, outro betanceiro, fora mentor. Acabado o rexionalismo, don Salvador seguiu cos seus ideais pero nunca estivo na política no primeiro plano.

A promoción da lingua foi, como bo rexionalista, un obxectivo primordial, pero el vai máis alá utilizándoa en calquer actividade, como orador, ensaísta e poeta. É moi significativa a actuación como secretario dos Xogos Florais celebrados en Tui en 1891, declaradamente galegos e nos que se reivindica o uso público da lingua; o discurso pronunciado polo presidente Manuel Murguía, enteiramente en galego, foi seguido da memoria pronunciada polo secretario, de menor extensión, pero dunha corrección no uso da lingua e coa esperanza no futuro da mesma. E como mantedor da Festa da Lingua Galega, organizada en 1924 pola Liga de Santiago e pola Sección de Artes e Letras do Seminario de Estudos Galegos. Durante a súa presidencia no Seminario acórdase a creación da Sección de Filoloxía Galega onde se investigará sobre lexicoloxía e se traballará na creación dun *Diccionario Gallego* e, algo que lle preocupaba moito, a elaboración dunhas normas.

O traballo pola lingua galega foi inmenso pero aínda lle corresponde a gloria de ser, como afirma o profesor Carvalho Calero, o máis antigo no uso científico do galego, á par dos homes máis novos da Xeración Nós cos que traballaba, e aínda dos máis novos como Filgueira, Tobío ou Carvalho.

Na Sección de Historia do Seminario de Estudos Galegos, dirixida por el, fanse traballos sobre textos medievais como a transcripción do *Codex Calixtinus* ou a *Crónica Gallega de Iria* demostrando amor pola lingua e tamén pola literatura.

O liberal humanista abarcaba moitos campos do saber e destacaba como investigador, orador e ensaísta. Tamén, amante da literatura, exercía moitas veces de crítico literario con certas análises sobre obras como *O porco de pé* de Vicente Risco ou sobre a nova poesía galega.

É autor dun libro de creación literaria composto de composicións en prosa e poesía en castelán e en galego titulado *Primicias* e publicado por Andrés Martínez Salazar na Biblioteca Gallega en 1892 na Coruña; algunhas pezas apareceron publicadas anteriormente en revistas e xornais, outras son inéditas. Xa no prólogo o autor manifesta capacidade para o humor e a ironía, procedementos que aparecen tanto na obra en prosa como na poesía en galego. Ocupáronos neste traballo da obra poética en galego.

No libro *Primicias* hai catro composicións en galego: «A unha» poema que aparecerá publicado na *Revista Gallega* o 25 de marzo de 1900, «A Alberto García Ferreiro», «Na morte de Rosalía» e «Xovellanos». Pero compuxo outros poemas como «Falar craro» que aparece na publicación *Galicia 1892-1893* e tamén en *El Eco de Galicia* o 20 de maio de 1909; «¡Bon remedio!» publicado en *El Regionalista* o 30 de xullo de 1893; «Romance» publicado en *El Eco de Galicia* o 30 de setembro de 1901; o poema sen título publicado en *Almanaque Gallego* de 1911 e que empeza co verso «Eiquí é; nesta volta». As estruturas en forma de diálogo manifestan os valores dramáticos da súa poesía, a obra «Camiño da vila», cadro lírico en verso e prosa musicado por Antonio García Jiménez, é un exemplo da súa capacidade para o teatro. En 1891 traduciu do catalán o poema de Rubio y Ors «A la memoria de Na Rosalía Castro de Murguía».

Carvalho Calero sitúa a Cabeza de León como poeta entre os que denomina «epígonos», autores que continúan, sen ningunha aportación esencial a obra dos Mestres do século XIX. Poetas que viron nacer o Modernismo na poesía castelá pero que non incorporan á poesía en galego nin o cosmopolitismo nin o parnasianismo ou o decadentismo dos modernistas. Cabeza de León fai unha poesía tradicional descritiva, costumista, sentimental ou de circunstancias con toques realistas e románticos. O semanario satírico *Café con gotas* crítico como poeta afirmando que é autor de romances que fan chorar. Aínda que a temática non aporta nada novo demostra que é un bo versificador o que se pode ver tamén na obra poética en castelán co cultivo de formas como o soneto ou a temática da elegía en ton elevado. Destaca polo cultivo da ironía e o humor no tratamento dos temas do gusto popular sobre todo no amoroso, e pola lingua rica e coidada. A temática relixiosa que aparece varias veces na poesía en castelán está ausente na galega.

O primeiro poema que aparece no libro *Primicias* é «A unha» de temática amorosa, de amores non correspondidos. O amante rexeitado no pasado, ri hoxe pola situación da amada sen amor e compara o seu interior cun «fangal»:

A unha

Inda me lembro ben daqueles días
que tanto supliquei,
mentras ti te bulrabas
do meu tolo querer.

Hoxe -¡tempo era xa! -mal que che pese
a min me toca rir,
ó ver como a color che vira, sempre
que pasas xunto a min.

Se eu fora vingativo ¡miña xoya!...
pero non temas, non;
ninguén ha de saber porque me río:
solo ti, eu e Dios.

E non falo daquel!... ... ¿sabes? que tivo
a culpa do teu mal;
ese no ha de decilo, ¡pois non poden
os defuntos falar!

Vive tranquila, si; engana a oito
ós que levados pola limpa lus
dos teus ollos de ceo
crean na túa virtú.

E engana sin temer que che conozan:
¿quen ha de adiviñar
baixo a serea e transparente auga
o asqueroso fangal?

O segundo poema que aparece no libro é dedicado a Alberto García Ferreiro, director e propietario de *La Defensa de Galicia* onde Cabeza de León publicou traballos como «Regionalismo» en outubro de 1893. Fai aquí unha crítica social atacando a todos aqueles que falan moito e cando están no poder non fan nada. Ao final pide a Deus que nos libre desta xente ou que os faga nacer sen lingua:

A Alberto García Ferreiro

¡Canto falan, meu Dios, pra que sepamos
que no hay no mundo enteiro,
un povo máis filis que o noso povo,
que dende aquí... ó ceo!

Todos o mesmo son; mentras empuxan
pra botar ós de enriba,
soilo disgracias ven e falcatruás,
soilo atopan morriña.

Mais dempois que alá chegan ¡minha Virxe!
¡non che hay como el milagre!
acabáronse xa tódalas penas,
xa é rico o miserabre!

Todos falan, meu Dios, e soilo falan
¿cando sabrán os necios
deixar as súas parolas de maricas,
trocar ditos en feitos?

Libértanos, Señor, desta pauliña
de todas a máis fera;
¡e que á xeneración que agora nasce,
nasza, meu Dios, sin lengoa!

O terceiro poema do libro é un canto elexíaco pola morte de Rosalía de Castro. Deus enviou a un pobo galego morto este reiseñor para convertilo en grande e vivo. O reiseñor non pechou para sempre o seu pico, regresa a Deus cantando os encantos da terra galega:

Na morte de Rosalía de Castro

O parleiro reiseñor
que cos seus chíos docísimos
dou consolo ás nosas coitas,
e ás nosas bágoas alivio,
deixou de cantar pra sempre,
pra sempre pechou seu pico!
¿Habrase esquencido xa
da terra galaica que foi seu cariño?

Non: o doce reiseñor
non esquece o chan bendito,
que tantas veces cantou,
nin dos carballos e pinos
as valentes melodías,
as brandas cadencias, os ledos sospiros

Mandou-no Dios a esta terra
 a insiñar do ceo os trinos,
 e a trocar un povo morto
 noutro povo grande e vivo.
 E comprida a súa encomenda
 chamou-no Dios, e ó seu niño
 retornou o reiseñor
 cantando da terra galaica os feitizos!

O poema catro, leuse na inauguración da estatua de Xovellanos en Xixón. Destaca esta figura nun tempo de reis parvos e o poeta agradece a Asturias o feito de enxalzar a este sabio, político honrado e poeta:

Xovellanos

¡Foi, abofellas, un home!
 Nun tempo de reises parvos,
 de menistros ben cativos,
 de mancebas e de escravos:
 naquel tempo de vergonzas
 en que Luísas e Calros,
 poñían a patria ós pés
 de un Godoy, de un mal soldado,
 tan soilo un antre todos,
 tan soilo un antre tantos,
 conservou súa frente limpa
 e deixou seu nome honrado.
 ¡Ben fas en erguerlle estautas
 Asturias, a Xovellanos!
 Ben fas en honrar a quen
 puxo teu nome tan alto,
 que si outro honor non tiveras
 bastárache ese gran sábeo,
 pra ser un povo grorioso,
 pra ser un povo invidiado.
 Honrando-o a el, faste dina
 das coroas e de os lauros
 que hoxe teces pra o teu fillo
 ¡ben merece Xovellanos
 eso e máis, pois todo é pouco
 pra laudar seu nome craro!
 ¡Groria ó sábeo e ó poeta,
 groria ó pulítico honrado,
 que en todo tempo mostrouse
 dino de ser asturiano!

Na publicación *Galicia* (1892-1893) aparece o poema «Falar craro» que recollerá *El Eco de Galicia* o 20 de maio de 1909. Estrutúrase na forma dun diálogo sen resposta do amante coa amada, laméntandose das mentiras que din del e recoñecendo como cousa normal a súa propia infidelidade:

Falar craro

¡Vaite, nena, cas túas
sabidurías!
¿Onde, diaños, deprendes
tanta mintira?
Eu non acerto
quen te mete na cholla
tales enredos.

Por máis que me devano,
non fago mentes
de quen tan mal, Carmela,
poida quererme.
E ti, rapaza,
¿pra que fas nunca caso,
desas argallas?

¿Quéresme, ou non? Pois boeno
baste de historias:
deixa que os argalleiros
de envexa morran.
¿Non son bastantes
meus saloucos e bágoas,
pra te calmaren?

¿Quen che ha querer de cote
como eu che quero?
¿Quen ha de namorarte
con tanto xeito?
Ou, miña prenda,
xa sei que si che esquenzo
morres de pena.

¿Si te son fiel?... Ruliña
deixa esas lérias:
¿non me tes ó teu lado?
¿que máis desexas?
¿Pra que perguntas
o que no hei de decirche
de certo, nunca?

Diálogo do namorado con Xoana que non escoita as queixas de amor até que el nomea a Xan de Treza; agora o que cala é el. Tratamento irónico e humorístico como na composición anterior, neste caso trátase de amores non correspondidos. As dúas son composicións longas de versos curtos:

¡Bon remedio!

¡Canto me alegre Xuana,
de verche diante,
pois fai tempo que teño
queixas que darche;
e xa que atopo
ocasión tan directa
escoita un conto!
Non torzas o fociño
nin te esfurriques,
que anque fagas e fagas
ti has de oírme.
¡Demo ca nena!
¡Moito entende de bulras;
pouco de queixas!
O que quero decirche,
é que xa onte
supen que ti e outras tolas...
¿pero non oyes?
Mira non marches,
que por moito que corras
hei de pillarte.
Bueno, xa que te empeñas
vamos andando.
que anque sea ás carreiriñas
o conto oiralo.
Decía, Xuana
¡Carozo, como corres!
¡Rapaza, agarda!
Parecemos dous tales
mais non importa;
eu correndo e falando,
sigo coa hestoria;
e así hastra a vila
correremos si queres,
por min no hay prisa.
Decíache que onte...
supen de certo...
pero xa, rapariga,
me falta alento.
¡Ti, polas trazas

canto máis dás ás pernas,
 máis lista andas!
 Pois mira; onte supen
 que Xan de Treza ...
 ¡hola! ¿con que paraches?
 ¿xa non tés présa?
 En che falando
 de Xan; rayo, se escoitas!...
 pero agora calo.
 Non te molestes, Xuana,
 non hay hestoria;
 nin a de antes nin esta;
 primeiro tolla.
 E a Xan de Treza
 mamorias, e que teña
 conta coas pernas.
 Que si tras ti de cote
 corre o mostrenco
 como eu corrín, percisa
 telas de ferro.
 ¡E adiós Xuana!...
 Non me pergundes, nena,
 non che sei nada.

No romance dirixido «Ó Señor Presidente do Círculo de obreiros de Santiago Excmo. Sr. Don Joaquín Párraga» felicita a súa chegada a Santiago con ironía e humor nun poema de circunstancias:

Romance

Ó Señor Presidente do Círculo de obreiros de Santiago
o Excmo. Sr. D. Joaquín Párraga

Voste quizas nono crea
 pro como hemos de morrer
 andamos case que tolos
 fai dúas somanas ou tres.
 Todo se volve os obreiros
 preguntar e responder
 sobre a chegada que esperan...
 xa vosté sabe de quen.
 -Cando chega o Presidente
 sabes ti? –Eu non o sei.
 -Din que no mes de San Xoán?
 -E que día? -O dezaseis
 -Non, o vinte –o vintecatiro.
 -O sete. -O nove... Abofé

sistivérades calados
 millor fora -dice Leis;
 e Villar e mais Devesa
 contéstanlle: -Razón téis;
 ó fin por máis que berremos
 no ha de vir máis pronto o tren
 donde o Señor Persidente
 chegue a Santiago. -Eso é
 e ademais que pola arami
 hemos todos de saber
 o día fixo en que veña...
 -¡Craro está!- ¿Pois a que vén
 tanto demo de pregunta?
 A calar. Veña o papel
 que ensayaremos un pouco
 na comedia.
 E aquí ten,
 señor Presidente, as falas
 que temos dende... eu non sei
 dende cando, pro non baixa
 de dúas semanas ou tres.
 No mundo ó fin todo chega
 e chegou tamén vosté
 a Dios gracias, con saudíña
 e antre a alegría dos que
 lle dan do fondo do peito
 un feixe de parabéns,
 saudos tan afeutuosos
 como sabe, cen e cen,
 e deséanlle mil anos
 de vida, e canto quixer.
 -¿Pedimos pouco? ¿E bastante?
 Pois desimule vosté
 tantas faltas; e licencia
 lles rogo a todos, me den
 pra votar un foguetiño...
 Ahí vay... coidado: fuchss... ¡Pén!
 pouco estalou, foi cativo
 ¿e como non, si vos e
 do Monipodio?... Pois vaya
 entón, un viva de ley.
 ¡Viva o señor Persidente!!
 Este si que saleu ben.

Na publicación *Almanaque Gallego* de 1911 aparece un poema sen título que trata da infidelidade da amada a quen o amante encontra con outro, pero resólvese a situación con humor e ironía ao encontrar el consolo nos brazos doutras mulleres:

Eiqué é; nesta volta
 que fai o camiño;
 ó pé dese rudo cruceiro que ahí preto
 amostra o seu Cristo;
 un día chuvioso,
 un día sombrizo...
 falando de amores topeina con outro,
 a aquela que centos de veces me dixo:
 «nin tempo nin morte, podrán do meu peito
 borrar teu cariño».

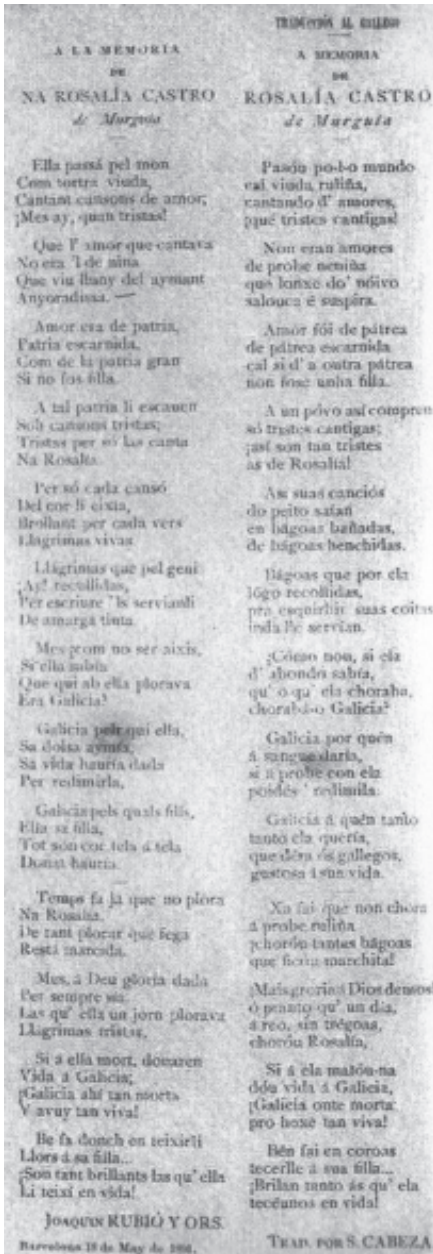
Daquela moi pronto
 morrera eu de fixo,
 senón atopara nos brazos das outras
 consolos e alivio.

Rosalía de Castro foi un auténtico símbolo para os galeguistas así como tamén a casa de Castro de Ortoño convertida nun lugar simbólico na fundación do Seminario de Estudos Galegos. Como membro importante da Asociación Regionalista Gallega Cabeza de León participou activamente no traslado dos restos mortais de Rosalía de Padrón a Santo Domingo de Bonaval en Santiago. *La Patria Gallega*, órgano da Asociación Regionalista, dá conta pormenorizada de todo o que ten que ver co traslado e converte varios números da publicación nunha auténtica homenaxe á poeta: artigos en prosa, entre os que está o de Salvador Golpe en castelán «Honremos a los muertos» (nº 7), poemas de autores galegos, e tres poemas en catalán, un de Teodor Llorente «A la bona memoria de la poetisa Rosalía de Castro» (nº 5), o de Antón de P. Capmany traducido ao galego por Alfredo Brañas (nº 2), e o traducido por Cabeza de León.

Nunha curta obra poética o autor dedica tres poemas a Rosalía de Castro o que pon de manifesto a devoción pola súa obra, importantísima para a poesía galega e sobre todo polo valor que ten na liña social para o Rexurdimento e Galicia. A composición en castelán é un longo poema de versos de arte maior onde demostra aptitudes dun bo poeta. A tradución ao galego do poema de Capmany leva ao lado a versión orixinal, así podemos comprobar que, aínda que respecta a versión orixinal, segue manifestando a súa capacidade creativa con xiros orixinais e co dominio da rima e do ritmo dun poeta profesional.

Salvador Cabeza de León e Alfredo Brañas, os dous grandes líderes do rexionalismo, unían ao pensamento político o cultivo da literatura na lingua galega. Brañas, autor da obra *El regionalismo*, onde trata tamén de literatura, foi autor de poesía en galego. Cabeza de León, sempre ao servizo de Galiza e da causa rexionalista, cultivou a poesía en galego. Son dous poetas que están a finais do século XIX facendo unha poesía que segue os modelos decimonónicos sen cambios renovadores. O máis eminente da obra dos dous quizais non é a súa poética senón o traballo por restaurar a cultura galega, pero o facer

poesía en galego sen dúbida representa un aporte importante nese traballo. A lingua galega foi para eles apta para calquera actividade e así a utilizaron nos campos da oratoria, do ensaio, da ciencia, e da literatura de creación. Sería importante incorporar as novas correntes da poesía modernista á poesía galega, pero para eles era máis urxente regularizar o uso da lingua galega en todos os ámbitos, seguindo as palabras de Murguía: «Pobo que esquece a súa lingua é un pobo morto... O primeiro, a nosa lingua».

A la memoria de NA ROSALÍA CASTRO de Murguía

Ella pasará pel mon
 Com tortra viuda,
 Cantant cansons de amor;
 ¡mes ay, quan tristas!
 Que l' amor que cantava
 No era 'l de nina
 Que viu lluny del ayment
 Anyoradissa
 Amor era de patria,
 Patria escarnida,
 Com de la patria gran
 Si no fos filla.
 A tal patria li escauen
 Sob cansons tristas;
 Tristas per só las canta
 Na Rosalía.
 Per só cada cansó
 Del cor li eixía,
 Brollant per cada vers
 Llagrimas vivas.
 Llagrimas que pel geni
 ¡ay! recullidas,
 Per escriure 'ls servianli
 De amarga tinta.
 Mes ¿com no ser aixis,
 Si ella sabía
 Que qui ab ella plorava
 Era Galicia?
 Galicia pelr qui ella,
 Sa dolsa aymía,
 Sa vida hauría dada
 Per redimirla,
 Galicia pels quals fills,
 Ella se filla,
 Tot son cor tela a tela
 Donat hauría.
 Tempo fa la que no plora
 Na Rosalía,
 De tant plorar que foga
 Restá nascuda.
 Mes, a Deu gloria dada
 Per sempre sa,
 Las qu' ella un jorn plorava
 Llagrimas tristas,
 Si a ella mort, dizezen
 Vida a Galicia,
 ¡Galicia ahí tan moeta
 V avuy tan viva!
 Be fa donch en teixirlí
 Llors a sa filla...
 ¡Son tant brillants las qu' ella
 Li teixí en vida!
 JOAQUÍN RUBIO Y ORS.
 Barcelona 19 de Mayo de 1904.

Passa polo mundo
 cal viuda, ruliña,
 cantando d' amores,
 que tristes cantigas!
 Non eran amores
 de probe nenida
 que lonxe do' nívio
 salouca é suspira.
 Amor foi de pátreia
 de pátreia escarnida
 cal si d' a outra pátreia
 non íose unha filla.
 A un pobo así comprén
 só tristes cantigas;
 ¡así son tan tristes
 as de Rosalía!
 As suas cancións
 do peito satan
 en lágoas bañadas,
 de lágoas henchidas,
 Lágoas que por ela
 íogo recollidas,
 pra esquirbir suas coitas
 inda li servían.
 ¿Cómo non, si ela
 d' abonda sabía,
 qu' o qu' ela choraba,
 choraba-o Galicia?
 Galicia por quen
 á sanguesalario,
 si li probe con ela
 podés redimirla.
 Galicia a quen tanto
 tanto ela quería,
 que dera os gallegos,
 gestosa a súa vida.
 Xo fai que non chora
 a probe ruliña
 ¡chorón tantas lágoas
 que ficou marchital!
 ¡Mais grorios Dios denoso
 ó penito qu' un día,
 a reo, sin lágoas,
 chorou Rosalía,
 Si a ela matón-na
 dáa vida a Galicia,
 ¡Galicia onte morta
 pro íose tan viva!
 Bén fai en coroas
 tecerlle a súa filla...
 ¡Brilan tanto as qu' ela
 tecíanas en vida!
 TRAD. POR S. CABEZA

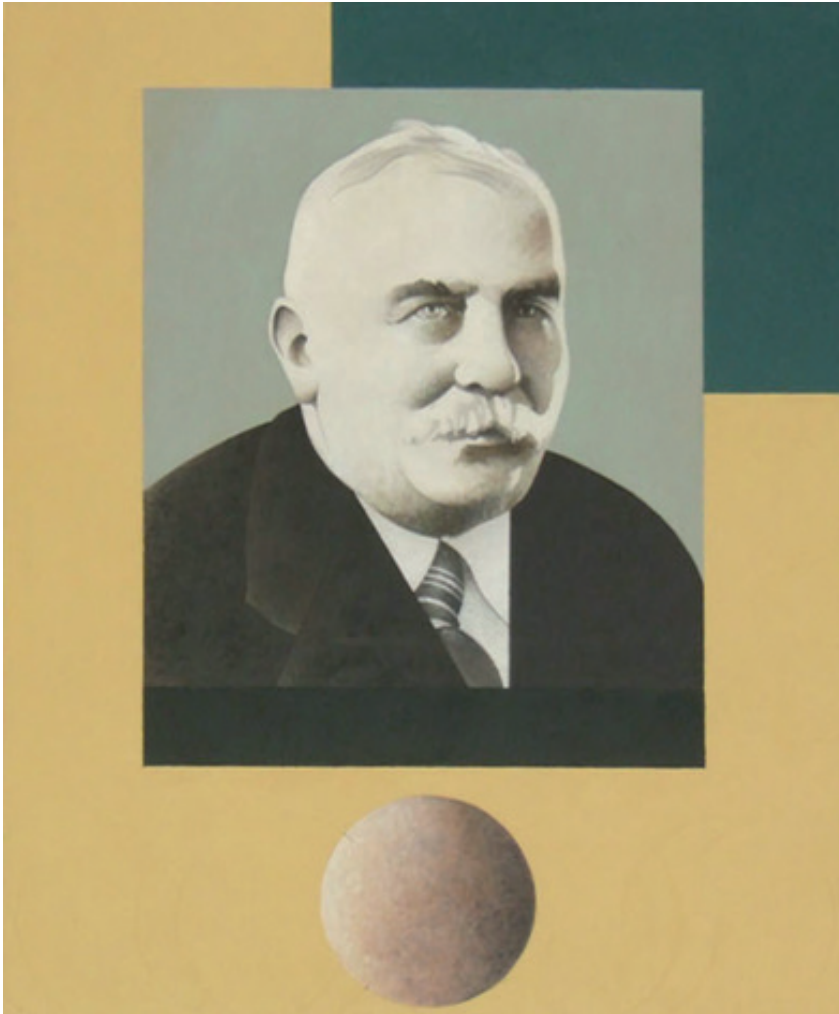
Temps fa ja que no plora
 Na Rosalía,
 De tant plorar que fega
 Resta marcida.
 Mes a Deu gloria dada
 Per sempre sía
 Las qu'ella un jorn plorava
 Llágrimas tristas.
 Sí á ella mort, donarem
 Vida á Galicia;
 ¡Galicia ahí tan morta
 Y avuy tan viva!
 Be fa donch en teixirli
 Llors á sa filla...
 ¡Son tant brillants las que ella
 Li teixí en vida!

Á memoria de Rosalía Castro de Murguía

Pasou polo mundo
 cal viuda ruliña,
 cantando de amores,
 ¡que tristes cantigas!
 Non eran amores
 de probe neniña
 que lonxe do noivo
 salouca e suspira.
 Amor foi de pátreas
 de pátreas escarnidas
 cal si da outra pátreas
 non fose unha filla.
 A un povo así cómpren
 só tristes cantigas;
 ¡Así son tan tristes
 as de Rosalía!
 Así súas canciós
 do peito saían
 en bágoas bañadas,
 de bágoas henchidas.
 Bágoas que por ela
 logo recollidas,
 pra esquirbir súas coitas
 inda lle servían.
 ¿Como non, si ela
 de abondo sabía,

que o que ela choraba,
 chorábo Galicia?
 Galicia por quen
 a sangue daría,
 si a probe con ela
 poidese redimila.
 Galicia a quen tanto
 tanto ela quería,
 que dera ós gallegos,
 gustosa a súa vida.
 Xa fai que non chora
 a probe ruliña
 ¡chorou tantas bágoas
 que ficou marchita!
 ¡Mais groria aDios demos!
 ó pranto que un día,
 a reo, sin trégoas,
 chorou Rosalía.
 Si a ela matou-na
 dou vida a Galicia,
 ¡Galicia onte morta
 pro hoxe tan viva!
 Ben fai en coroas
 tecerlle á súa filla...
 ¡Brilan tanto as que ela
 Teceunos en vida!

*Salvador Cabeza de León nun retrato da
Facultade de Xeografía e Historia
da Universidade de Santiago
de Compostela..*